

#MPΔ2024

Οδηγός Μελέτης

Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου

«Το δικαίωμα στην ελευθερία σκέψης, συνείδησης & θρησκείας»

ΠΡΟΕΔΡΟΣ:
ΠΕΤΡΟΣ ΣΙΓΚΟΥΔΗΣ

ΑΝΤΙΠΡΟΕΔΡΟΣ:
ΑΘΗΝΑ ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΥ



13-15 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 2024

*9^η Πανελλήνια Μαθητική Προσομοίωση
των Επιτροπών του ΟΗΕ
για τα δικαιώματα του Ανθρώπου
«Μαθητές σε Ρόλο Διπλωμάτη»*

Πίνακας Περιεχομένων

1. Καλωσόρισμα του Προεδρείου	3
2. Ιστορική επισκόπηση: ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών και το Διεθνές Σύμφωνο για τα Οικονομικά, Κοινωνικά και Πολιτιστικά Δικαιώματα	4
3. Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου: Ρόλος και Αρμοδιότητες	4
4. Άρθρα 18 και 27 Διεθνούς Συμφώνου για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα	5
5. Επεξήγηση Ορολογίας	6
6. Ανάλυση των Άρθρων του Συμφώνου με βάση τα Γενικά Σχόλια της Επιτροπής	7
6.1 Περίληψη Γενικού Σχολίου 22.....	7
6.2 Περίληψη Γενικού Σχολίου 23.....	8
7. Ειδικότερα Ζητήματα	9
7.1 Η ελευθερία στην καλλιτεχνική έκφραση.....	9
7.2 Η θρησκευτική ελευθερία και το δικαίωμα ενημέρωσης στα απολυταρχικά καθεστώτα .	10
7.3 Θρησκευτικός ρατσισμός και βία στις πολυπολιτισμικές περιοχές	12
8. Ερωτήσεις προς τους συμμετέχοντες και τις συμμετέχουσες	13
9. Ενδεικτικές επιλογές για πρόσθετη μελέτη	13
8. Βιβλιογραφία	14
9. Ηλεκτρονικές πηγές	14

1. Καλωσόρισμα του Προεδρείου

Αξιότιμοι εμπειρογνώμονες,

Με μεγάλη χαρά σας καλωσορίζουμε στην 9^η Πανελλήνια Μαθητική Προσομοίωση των Επιτροπών του ΟΗΕ “Μαθητές σε Ρόλο Διπλωμάτη” και συγκεκριμένα στην Επιτροπή των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου με θεματική την ελευθερία σκέψης, συνείδησης και θρησκείας.

Στο τριήμερο των εργασιών του Συνεδρίου, καλούμε τον καθένα σας να συμβάλλει με τον δικό του τρόπο στην προσπάθεια της Επιτροπής για την διασφάλιση και προάσπιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και ιδιαίτερα αυτά των ελευθερία σκέψης, συνείδησης και θρησκείας. Τα ειδικότερα ζητήματα που θα κληθείτε να συζητήσετε αλλά και να βρείτε ουσιαστικές λύσεις είναι ιδιαίτερα φλέγοντα και χρήζουν σημαντικής προσοχής.

Η μελέτη του παρόντος Οδηγού Μελέτης θα σας φανεί ιδιαίτερα χρήσιμη και μαζί με την προσωπική σας αναζήτηση, θα μπορέσετε να είστε προετοιμασμένοι κατά την διάρκεια των εργασιών του Συνεδρίου. Η αρχική αλλά και πιο σημαντική υποχρέωση σας θα έπρεπε να είναι η κατανόηση της θεματικής της Επιτροπής αλλά και του ρόλου σας.

Εμείς, από την πρώτη στιγμή, θα είμαστε δίπλα σας για ότι μας χρειαστείτε. Είμαστε σίγουροι για την άριστη συνεργασία μας.

Σας ευχόμαστε καλή μελέτη και καλή επιτυχία!

Με εκτίμηση,

Πέτρος Σιγκούδης, *Πρόεδρος*

Αθηνά Τριανταφύλλου, *Αντιπρόεδρος*

2. Ιστορική επισκόπηση: ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών και το Διεθνές Σύμφωνο για τα Οικονομικά, Κοινωνικά και Πολιτιστικά Δικαιώματα

Ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών (Ο.Η.Ε.) αποτελεί έναν παγκόσμιο διεθνή οργανισμό, που συστάθηκε από 51 ιδρυτικά κράτη (ανάμεσα στα οποία και η Ελλάδα) στο Σαν Φρανσίσκο στις 26 Ιουνίου του 1945 και τέθηκε σε ισχύ στις 24 Οκτωβρίου του ίδιου έτους, μετά την κύρωση του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών από τα κοινοβούλια των κρατών μερών. Σήμερα αριθμεί 193 κράτη μέλη.

Οι σκοποί του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών καταγράφονται στο άρθρο 1 του Χάρτη, με την παράγραφο 3 να εντάσσει σε αυτούς την «ανάπτυξη και ενθάρρυνση του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων χωρίς διάκριση φυλής, φύλου, γλώσσας ή θρησκείας».

Βασισμένη στους σκοπούς αυτούς, η Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ υιοθέτησε στις 16 Δεκεμβρίου 1966, το Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα το οποίο κατοχυρώνει νομικά στο διεθνές πεδίο μια σειρά θεμελιωδών δικαιωμάτων του ανθρώπου¹. Ως διεθνής σύμβαση, το Σύμφωνο δεσμεύει όλα κράτη μέλη που το έχουν υπογράψει και επικυρώσει. Συνολικά 168 κράτη μέλη δεσμεύονται από τις διατάξεις του. Το Σύμφωνο συνοδεύουν και δυο προαιρετικά πρωτόκολλα, τα οποία επίσης δεσμεύουν όσα κράτη τα έχουν υπογράψει και επικυρώσει. Το πρώτο επιτρέπει την άσκηση ατομικής αναφοράς από άτομο ή ομάδα ατόμων κατά κράτους, όταν παραβιάζονται τα δικαιώματα που κατοχυρώνει, ενώ το δεύτερο καταργεί τη θανατική ποινή.

3. Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου: Ρόλος και Αρμοδιότητες²

Η Επιτροπή Δικαιωμάτων του Ανθρώπου είναι ένα όργανο συγκροτούμενο από 18 ανεξάρτητους εμπειρογνώμονες και προβλέπεται από το Σύμφωνο με σκοπό να επιβλέπει την εφαρμογή των διατάξεων του από τα κράτη μέλη.

Όλα τα κράτη μέλη του Συμφώνου οφείλουν να υποβάλλουν τακτικά στην Επιτροπή εκθέσεις σχετικά με την εφαρμογή των δικαιωμάτων του Συμφώνου στο εσωτερικό τους. Στην πράξη,

¹ Νάσκου-Περράκη, Π. (2023). Δικαιώματα του Ανθρώπου: Παγκόσμια και Περιφερειακή Προστασία, σελ.112, Εκδόσεις Σάκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη.Γ έκδοση

² Office of the High Commissioner on Human Rights (χ.χ.). Human Rights Committee. Διαθέσιμο στο: <https://www.ohchr.org/en/hrbodies/ccpr/pages/ccprindex.aspx> (Ανακτήθηκε στις 15/09/2024).

τα κράτη μέλη οφείλουν να προσαρμόσουν τη νομοθεσία τους με τις διατάξεις του Συμφώνου. Αυτές οι εκθέσεις εξετάζονται από την Επιτροπή που στη συνέχεια εκδίδει και αποστέλλει στα ενδιαφερόμενα κράτη μέρη τις «Παρατηρήσεις» της επί αυτών. Συχνά η Επιτροπή ζητά από τα κράτη διευκρινίσεις ή κυρώσεις κι άλλων διεθνών συμβάσεων για την αποτελεσματικότερη εφαρμογή των δικαιωμάτων του ανθρώπου. Επίσης, η Επιτροπή έχει την αρμοδιότητα να εξετάζει προσφυγές για παραβιάσεις των διατάξεων του Συμφώνου. Οι προσφυγές αυτές μπορεί να είναι διακρατικές (άρθρο 41 του Συμφώνου) ή ατομικές (άρθρο 1 Πρώτου Προαιρετικού Πρωτοκόλλου). Τέλος, η Επιτροπή στην προσπάθεια της να διευκολύνει τα κράτη μέρη στην καλύτερη εφαρμογή των διατάξεων της, ερμηνεύει τις διατάξεις του Συμφώνου και δημοσιεύει τα «Γενικά Σχόλια» για συγκεκριμένα ζητήματα και θεματικές.

για κείμενα που στοχεύουν στην ερμηνεία ή διευκρίνιση όρων ή διατάξεων του Συμφώνου, έτσι ώστε να γίνουν κατανοητά και να διευκολυνθούν τα κράτη μέρη στην καλύτερη δυνατή εφαρμογή τους και στην εκπλήρωση των υποχρεώσεών τους.

4. Άρθρα 18 και 27 Διεθνούς Συμφώνου για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα³

«Άρθρο 18–

- *Κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα στην ελευθερία σκέψης, συνείδησης και θρησκείας. Αυτό το δικαίωμα περιλαμβάνει την ελευθερία να έχει ή να υιοθετεί κανείς τη θρησκεία ή την πεποίθηση της επιλογής του, καθώς και την ελευθερία να εκδηλώνει τη θρησκεία ή την πεποίθηση του, ατομικά ή από κοινού με άλλους, μέσω της λατρείας, πράξεων ιεροτελεστίας, πρακτικής και διδασκαλίας.*
- *Κανείς δεν υπόκειται σε καταναγκασμό που θα μπορούσε να παρεμποδίσει την ελευθερία του να έχει ή να υιοθετήσει τη θρησκεία ή τις πεποιθήσεις της επιλογής του.*
- *Η ελευθερία εκδήλωσης της θρησκείας ή των πεποιθήσεων δεν μπορεί να υπόκειται παρά μόνο σε όσους περιορισμούς ορίζει ο νόμος και είναι απαραίτητοι για την προστασία της δημόσιας ασφάλειας, τάξης και υγείας ή της ηθικής ή των θεμελιωδών δικαιωμάτων και ελευθεριών των άλλων.*

³ Από την επίσημη μετάφραση του Διεθνούς Συμφώνου για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα, όπως κυρώθηκε με τον ν. 2462/1997. Διαθέσιμο στο: <https://www.refworld.org/legal/agreements/unga/1966/en/17703> (Ανακτήθηκε στις 15/09/2024).

- Τα συμβαλλόμενα Κράτη στο παρόν Σύμφωνο αναλαμβάνουν την υποχρέωση να σέβονται την ελευθερία των γονέων ή των νόμιμων κηδεμόνων, να φροντίζουν για τη θρησκευτική και ηθική αγωγή των παιδιών τους σύμφωνα με πεποιθήσεις τους».

«Άρθρο 27–

- Στα Κράτη όπου υπάρχουν εθνοτικές, θρησκευτικές ή γλωσσικές μειονότητες, τα πρόσωπα που ανήκουν σε αυτές δεν μπορούν να στερηθούν του δικαιώματος να έχουν, από κοινού με τα άλλα μέρη της ομάδας τους, τη δική τους πολιτιστική ζωή, να εκδηλώνουν και να ασκούν τη δική τους θρησκεία ή να χρησιμοποιούν τη δική τους γλώσσα».

5. Επεξήγηση Ορολογίας

Θεϊσμός: είναι η άποψη ότι όλα τα περιορισμένα ή πεπερασμένα πράγματα εξαρτώνται κατά κάποιο τρόπο από μια υπέρτατη ή τελική πραγματικότητα για την οποία μπορεί κανείς να μιλήσει και με προσωπικούς όρους. Στον Ιουδαϊσμό, τον Χριστιανισμό και το Ισλάμ, Αυτή η τελική πραγματικότητα ονομάζεται συχνά Θεός.⁴

Αθεϊσμός: σε γενικές γραμμές, η κριτική και η άρνηση των μεταφυσικών πεποιθήσεων στο Θεό ή πνευματικά όντα. Ως εκ τούτου, διακρίνεται συνήθως από τον θεϊσμό, ο οποίος επιβεβαιώνει την πραγματικότητα του θείου και συχνά επιδιώκει να αποδείξει την ύπαρξή του. Ο αθεϊσμός διακρίνεται επίσης από τον αγνωστικισμό, ο οποίος αφήνει ανοιχτό το ερώτημα αν υπάρχει θεός ή όχι, που διακηρύσσει να βρει τα ερωτήματα αναπάντητα ή αναπάντητα.⁵

Σημειώνεται πως δεν υπάρχει κάποιος επίσημος ορισμός για τις μη-θειστικές πεποιθήσεις και πως κατ' ουσίαν ο όρος είναι ταυτόσημος με τον αθεϊσμό⁶.

⁴ Britannica (χ.χ.). Theism. Διαθέσιμο στο: <https://www.britannica.com/topic/theism>
(Ανακτήθηκε στις 15/09/2024)

⁵ Britannica (χ.χ.). Atheism. Διαθέσιμο στο: <https://www.britannica.com/topic/atheism>
(Ανακτήθηκε στις 15/09/2024).

⁶ Learn Religions (2019). What's the Difference Between Nontheism and Atheism?. Διαθέσιμο στο: <https://www.learnreligions.com/whats-the-difference-between-nontheism-and-atheism-247996> (Ανακτήθηκε στις 15/09/2024).

6. Ανάλυση των Άρθρων του Συμφώνου με βάση τα Γενικά Σχόλια της Επιτροπής

6.1 Περίληψη Γενικού Σχολίου 22⁷

Το Άρθρο 18 του Διεθνούς Συμφώνου για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα έχει θεμελιώδη σημασία για την προστασία της ελευθερίας σκέψης, συνείδησης και θρησκείας. Σύμφωνα με το Γενικό Σχόλιο Νο. 22, της Επιτροπής Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, η προστασία που παρέχει το άρθρο 18 δεν αναφέρεται μόνο στις γνωστές και οργανωμένες θρησκείες αλλά καλύπτει και ένα ευρύ φάσμα πεποιθήσεων των ανθρώπων, συμπεριλαμβανομένων των *θειστικών* και *αθειστικών* αντιλήψεων⁸. Αυτό σημαίνει ότι προστατεύεται όχι μόνο το δικαίωμα να πιστεύει κανείς σε κάτι ανώτερο, αλλά και το δικαίωμα να μην έχει καμία θρησκευτική πίστη ή να εκφράζει αθειστικές απόψεις.

Στο ίδιο άρθρο διαχωρίζονται η ελευθερία της σκέψης και η συνείδηση από την εκδήλωση της θρησκείας ή των πεποιθήσεων στην κοινωνία. Η ελευθερία σκέψης και συνείδησης δεν αμφισβητείται και δεν επιτρέπεται να τεθεί κανένας περιορισμός σε αυτές. Κάθε άτομο έχει το δικαίωμα να υιοθετεί, να αλλάζει ή να απορρίπτει θρησκευτικές και φιλοσοφικές πεποιθήσεις χωρίς εξαναγκασμό ή πίεση.

Όσον αφορά την εκδήλωση της θρησκείας ή των πεποιθήσεων, η Επιτροπή αναγνωρίζει ότι αυτή μπορεί να λαμβάνει ποικίλες μορφές, όπως τελετουργίες, παραδόσεις, χρήση θρησκευτικών συμβόλων και ενδυμάτων, και τη συμμετοχή σε θρησκευτικές εκδηλώσεις. Οποιαδήποτε εκδήλωση θρησκείας μπορεί να υπόκειται σε περιορισμούς μόνο όταν αυτοί είναι νομικά θεμελιωμένοι και αναγκαίοι για την προστασία της δημόσιας τάξης, ασφάλειας, υγείας ή των δικαιωμάτων των άλλων ατόμων της κοινωνίας. Η Επιτροπή επισημαίνει ότι η ελευθερία εκδήλωσης της θρησκείας ή των πεποιθήσεων περιλαμβάνει το δικαίωμα των θρησκευτικών ομάδων να επιλέγουν ηγέτες, να λειτουργούν θρησκευτικά σχολεία και να διανέμουν θρησκευτικά κείμενα. Σημαντικό να αναφερθεί είναι πως η διδασκαλία της

⁷ UN Human Rights Committee (1993). CCPR General Comment No. 22: Article 18 (Freedom of Thought, Conscience or Religion). Διαθέσιμο στο: <https://www.refworld.org/legal/general/hrc/1993/en/13375> (Ανακτήθηκε στις 15/09/2024)

⁸ Βλ. υποσημειώσεις 4,5 και 6.

θρησκείας στα δημόσια σχολεία είναι αποδεκτή, υπό την προϋπόθεση ότι γίνεται με ουδέτερο και αντικειμενικό τρόπο, χωρίς προπαγάνδα ή εξαναγκασμό.

Η Επιτροπή επομένως βλέπει με ανησυχία την οποιαδήποτε τάση διάκρισης εις βάρος οποιασδήποτε θρησκείας ή πεποίθησης για οποιοδήποτε λόγο, συμπεριλαμβανομένου του γεγονότος ότι είναι νεοϊδρυθείσες ή του ότι αντιπροσωπεύουν θρησκευτικές μειονότητες που μπορεί να αντιμετωπίζονται εχθρικά από μια κυρίαρχη θρησκευτική κοινότητα. Το άρθρο 18 διακρίνει την ελευθερία της σκέψης, συνείδησης και της θρησκείας ή της πεποίθησης από την ελευθερία της εκδήλωσης της θρησκείας ή της πεποίθησης. Δεν επιτρέπει οποιουσδήποτε περιορισμούς στην ελευθερία της σκέψης και της συνείδησης ή στην ελευθερία να υπάρξει ή να υιοθετηθεί μια θρησκεία ή μια πεποίθηση της επιλογής κάποιου. Αντίθετα, περιορισμοί ως προς την εκδήλωση τέτοιων πεποιθήσεων μπορούν να επιβληθούν υπό όρους.

6.2 Περίληψη Γενικού Σχολίου 23⁹

Το Άρθρο 27 διασφαλίζει ότι τα άτομα που ανήκουν σε εθνοτικές, θρησκευτικές ή γλωσσικές μειονότητες δεν πρέπει να στερούνται το δικαίωμα να απολαμβάνουν και να διατηρούν τη δική τους κουλτούρα, να ομολογούν και να ασκούν τη δική τους θρησκεία, ή να χρησιμοποιούν τη δική τους γλώσσα. Η Επιτροπή τονίζει ότι αυτά τα δικαιώματα δεν μπορούν να περιοριστούν μόνο στους πολίτες ενός κράτους, αλλά πρέπει να επεκταθούν σε όλα τα άτομα που ζουν στη δικαιοδοσία αυτού.

Το Γενικό Σχόλιο υπογραμμίζει ότι τα δικαιώματα που προστατεύονται από το Άρθρο 27 είναι ατομικά δικαιώματα, αλλά ασκούνται, τις περισσότερες φορές, από ομάδες πολιτών και κοινότητες. Η Επιτροπή διευκρινίζει ότι τα δικαιώματα αυτά δεν είναι απόλυτα και όταν συντρέχουν κάποιοι σοβαροί λόγοι το κράτος μπορεί να επιβάλλει περιορισμούς. Ωστόσο, οι περιορισμοί που εφαρμόζονται πρέπει να είναι αναλογικοί σε κάθε θρησκεία και τα κράτη να σέβονται τα δικαιώματα και τις ελευθερίες των μειονοτήτων.

⁹ UN Human Rights Committee (1994) CCPR General Comment No. 23: Article 27 (Rights of Minorities). Διαθέσιμο στο: <https://www.refworld.org/legal/general/hrc/1994/en/26900> (Ανακτήθηκε στις 15/09/2024)

Τέλος, η Επιτροπή επισημαίνει ότι το Άρθρο 27 δεν έχει στόχο μόνο την προστασία των μειονοτικών ομάδων, αλλά και την ανάπτυξη και την προώθηση της κουλτούρας, της θρησκείας και της γλώσσας τους. Τα κράτη έχουν την υποχρέωση να λάβουν μέτρα για την προστασία αυτών των δικαιωμάτων και να δημιουργούν τις κατάλληλες συνθήκες που να επιτρέπουν την άσκησή τους ελεύθερα, χωρίς εξαναγκασμούς.

7. Ειδικότερα Ζητήματα

7.1 Η ελευθερία στην καλλιτεχνική έκφραση

Η συμβολή της τέχνης στη διαμόρφωση της πνευματικής υπόστασης του ανθρώπου είναι καθοριστική. Για αυτό τον λόγο, το ζήτημα της καλλιτεχνικής ελευθερίας φαίνεται να απασχολεί ιδιαίτερα το σύγχρονο περιβάλλον. Είναι μια ουσιαστική μορφή ελευθερίας του λόγου, που επιτρέπει στα άτομα να εκφράσουν τη δημιουργικότητα, τις σκέψεις και τις κριτικές τους μέσω της τέχνης. Ωστόσο, αυτή η ελευθερία συχνά αμφισβητείται, οδηγώντας σε παραβιάσεις που περιορίζουν την ικανότητα των καλλιτεχνών να εκφράζονται ελεύθερα. Αυτές οι παραβιάσεις εγείρουν ανησυχίες σχετικά με την ισορροπία μεταξύ της προστασίας της καλλιτεχνικής ελευθερίας και της αντιμετώπισης άλλων κοινωνικών συμφερόντων όπως η εθνική ασφάλεια, η ηθική και η δημόσια τάξη.

Διαχρονικά, διάφορα προβλήματα τα οποία μαστίζουν την ανθρώπινη κοινωνία όπως η οικονομική κατάρρευση, οι πανδημίες, οι πόλεμοι και οι περιβαλλοντικές καταστροφές απειλούν το θεμελιώδες δικαίωμα της καλλιτεχνικής ελευθερίας. Κάτω από αυτές τις δυσχερείς συνθήκες οι καλλιτέχνες αντιμετωπίζουν συνεχώς περιορισμούς στην έκφραση των ιδεών τους αλλά και προκλήσεις. Επιπλέον, συχνές είναι οι επιθέσεις που δέχονται από μη κυβερνητικούς -παράνομους ή παρακρατικούς- οργανισμούς με την πρόφαση της καταπάτησης άλλων δικαιωμάτων.¹⁰

Ωστόσο, διεθνείς οργανισμοί καταβάλουν ιδιαίτερες προσπάθειες για την προστασία των καλλιτεχνών και της δημιουργικότητάς τους. Στην Οικουμενική Διακήρυξη των δικαιωμάτων του Ανθρώπου στο άρθρο 27 στην πρώτη παράγραφο αναφέρεται μεταξύ άλλων ότι καθέναν

¹⁰ Συμβούλιο της Ευρώπης (2023): Η ελευθερία της καλλιτεχνικής έκφρασης. Διαθέσιμο στο: <http://creative-europe.culture.gr/symvoyljo-tis-eyropis-nea-ekthesi-gia-tin-eleytheria-tis-kallitechnikis-ekfrasis-stin-eyropi/> (Ανακτήθηκε στις 27/08/2024).

έχει το δικαίωμα να συμμετέχει στην πνευματική ζωή της κοινότητας και να χαίρεται τις καλές τέχνες. Η δεύτερη παράγραφος, του ίδιου άρθρου, καθιερώνει το δικαίωμα προστασίας των υλικών και ηθικών συμφερόντων που απορρέουν από κάθε είδους καλλιτεχνική προαγωγή. Τέλος, το άρθρο 15 του Διεθνούς Συμφώνου για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα κατοχυρώνει το δικαίωμα κάθε προσώπου στην τέχνη, την προστασία κάθε καλλιτεχνικού έργου και την ελευθερία στις δημιουργικές δραστηριότητες¹¹.

Η καλλιτεχνική ελευθερία αποτελεί ένα βασικό ανθρώπινο δικαίωμα για το οποίο καταβάλλονται παγκοσμίως συνεχώς αγώνες. Ενώ οι διεθνείς συμβάσεις αναγνωρίζουν τη σημασία αυτής της ελευθερίας, πολλοί καλλιτέχνες αντιμετωπίζουν τη λογοκρισία, τη καταστολή, ακόμη και βία για το έργο τους. Η ισορροπία μεταξύ της προστασίας της δημόσιας ηθικής, της εθνικής ασφάλειας και των πολιτιστικών ευαισθησιών έναντι της υπεράσπισης του δικαιώματος στην ελεύθερη καλλιτεχνική έκφραση είναι λεπτή. Η υπεράσπιση της καλλιτεχνικής ελευθερίας απαιτεί συνεχή επαγρύπνηση αλλά και νέες λύσεις προκειμένου να διασφαλιστεί η ορθή άσκηση του δικαιώματος.

7.2 Η θρησκευτική ελευθερία και το δικαίωμα ενημέρωσης στα απολυταρχικά καθεστώτα

Ο απολυταρχισμός αποτελεί έναν όρο που αφορά ένα πολιτικό καθεστώς στο οποίο όλες οι εξουσίες είναι συγκεντρωμένες σε μία, υπό τον έλεγχο του μονάρχη ή του ηγέτη ο οποίος εκλέγεται επί δεκαετίες σε αμφισβητήσιμες ως προς την αδιαβλητότητά τους εκλογές. Τα καθεστώτα συχνά δρουν στυγνά και ακυρώνουν θεμελιώδη ανθρώπινα δικαιώματα¹².

Στα απολυταρχικά καθεστώτα, η θρησκευτική ελευθερία μπορεί να κατασταλεί μέσω διάφορων στρατηγικών, όπως η άμεση καταστολή θρησκευτικών ομάδων, η συνεργασία με συγκεκριμένες θρησκείες που εξυπηρετούν τα συμφέροντα του καθεστώτος, ή η επιβολή περιορισμών στις θρησκευτικές πρακτικές. Στους πολίτες συνήθως επιβάλλεται η υιοθέτηση συγκεκριμένων θρησκευτικών πεποιθήσεων, οι οποίες υποστηρίζουν το καθεστώς με αποτέλεσμα, η ελεύθερη σκέψη και η κριτική αντίληψη του λαού να καταπνίγεται. Συχνή,

¹¹ Βλ. υποσημείωση 3

¹² Wikipedia: Ορισμός Απολυταρχίας. Διαθέσιμο στο: <https://el.m.wiktionary.org/wiki/%CE%B1%CF%80%CE%BF%CE%BB%CF%85%CF%84%CE%B1%CF%81%CF%87%CE%AF%CE%B1> (Ανακτήθηκε στις 28/08/2024).

επίσης, είναι η χρήση βίας, οι εξορίες, οι φυλακίσεις και οι εκτελέσεις από την κυβέρνηση στα πλαίσια της συμμόρφωσης των πολιτών.¹³

Η θρησκευτική ελευθερία και το δικαίωμα στην ενημέρωση είναι θεμελιώδη ανθρώπινα δικαιώματα που αναγνωρίζονται παγκοσμίως, κατοχυρωμένα σε έγγραφα που προωθούν την ανεξιθρησκεία και την θρησκευτική ελευθερία όπως η Οικουμενική Διακήρυξη των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και το Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα. Αυτά τα δικαιώματα επιτρέπουν στα άτομα να ασκούν τη θρησκεία τους χωρίς παρεμβάσεις και να έχουν ελεύθερη πρόσβαση σε πληροφορίες. Ωστόσο, σε αυταρχικά καθεστάτα, όπου η εξουσία είναι συγκεντρωτική, αυτές οι ελευθερίες συχνά περιορίζονται σοβαρά. Σε πολλές περιπτώσεις ο ΟΗΕ οργανώνει διεθνείς εκστρατείες ευαισθητοποίησης και παρέχει πλατφόρμες για να ακουστούν οι φωνές των θρησκευτικών μειονοτήτων και των δημοσιογράφων που βρίσκονται υπό διωγμό. Παράλληλα, ειδικοί απεσταλμένοι παρακολουθούν τις εξελίξεις που αφορούν τις θρησκευτικές ελευθερίες σε απολυταρχικά καθεστάτα.¹⁴

Η θρησκευτική ελευθερία επιτρέπει σε άτομα και κοινότητες να λατρεύουν, να ασκούν και να εκφράζουν την πίστη τους χωρίς φόβο δίωξης ή εξαναγκασμού. Είναι μια βασική πτυχή της ανθρώπινης αξιοπρέπειας και της προσωπικής αυτονομίας. Το δικαίωμα στην ενημέρωση, από την άλλη πλευρά, διασφαλίζει ότι όλοι οι άνθρωποι έχουν πρόσβαση σε ένα ευρύ φάσμα γνώσεων, απόψεων και δεδομένων. Αυτά τα δικαιώματα είναι βαθιά αλληλένδετα σε μια δημοκρατική κοινωνία, όπου οι άνθρωποι είναι ελεύθεροι να επιλέξουν τις πεποιθήσεις τους και ενημερώνονται από μια ποικιλία απόψεων. Αν και οι προσπάθειες του ΟΗΕ είναι σημαντικές, η κατάσταση παραμένει δύσκολη σε πολλά απολυταρχικά καθεστάτα, όπου η καταστολή των θρησκευτικών ελευθεριών χρησιμοποιείται ως εργαλείο για τη διατήρηση της εξουσίας.¹⁵

¹³ Byu Law: Advancing Religious Freedom in Different Political Regimes (2021). Διαθέσιμο στο: <https://talkabout.iclrs.org/2021/06/15/advancing-religious-freedom-in-different-political-regimes/> (Ανακτήθηκε στις 24/08/2024)

¹⁴ Politics and Religion (2021) , Volume 14 , Issue 2 , June 2021 , pp. 209 – 240. Διαθέσιμο στο: <https://www.cambridge.org/core/journals/politics-and-religion/article/cooptation-and-repression-of-religion-in-authoritarian-regimes/F411CCF23635BE6F324B0CB8898B8B45>. (Ανακτήθηκε στις 23/8/2024).

¹⁵ Koessel J. Karrie(2024) Oxford Academic: Religion and Authoritarianism Διαθέσιμο στο: <https://academic.oup.com/edited-volume/55828/chapter-abstract/444218456?redirected-From=full-text&login=false> (Ανακτήθηκε στις 28/08/2024)

7.3 Ο θρησκευτικός ρατσισμός και η βία στις πολυπολιτισμικές περιοχές

Ο θρησκευτικός ρατσισμός και η βία που αυτός προκαλεί αποτελούν κεντρικά ζητήματα στις πολυπολιτισμικές κοινωνίες, όπου οι διαφορές στις θρησκευτικές πεποιθήσεις συχνά οδηγούν σε συγκρούσεις και διακρίσεις. Η παρουσία πολλαπλών θρησκευτικών ομάδων μπορεί να προκαλέσει ένταση, ειδικά όταν αυτές οι διαφορές ερμηνεύονται ως απειλή για την ταυτότητα και την κυριαρχία μιας ομάδας έναντι μιας άλλης. Ο θρησκευτικός ρατσισμός αναφέρεται όχι μόνο στην προκατάληψη ενάντια σε συγκεκριμένες θρησκευτικές ομάδες αλλά και στον τρόπο με τον οποίο οι θρησκείες μπορούν να συνδεθούν με φυλετικές ή εθνοτικές ταυτότητες, δημιουργώντας πολύπλοκες μορφές κοινωνικού στιγματισμού¹⁶.

Ο ΟΗΕ έχει αναγνωρίσει τη σοβαρότητα του θρησκευτικού ρατσισμού και έχει αναλάβει πρωτοβουλίες για την προώθηση της ανεκτικότητας και της αλληλοκατανόησης μεταξύ των πιστών διαφορετικών θρησκειών. Η Διακήρυξη για την Εξάλειψη όλων των Μορφών Διάκρισης βάσει της Θρησκείας ή της Πίστης του 1993 από τον ΟΗΕ αποτελεί ένα βασικό πλαίσιο για την προστασία των θρησκευτικών ελευθεριών και την πρόληψη των διακρίσεων. Επιπλέον, η Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, το 1948, υπογραμμίζει το δικαίωμα κάθε ατόμου να ασκεί την πίστη του ελεύθερα και χωρίς φόβο διακρίσεων¹⁷.

Ο θρησκευτικός ρατσισμός και η βία εκδηλώνονται με διάφορους τρόπους, όπως η λεκτική παρενόχληση, η ρητορική μίσους, οι θεσμικές διακρίσεις και η σωματική βία, ιδιαίτερα στις πολυπολιτισμικές κοινωνίες. Αυτές οι πράξεις συχνά στοχεύουν συγκεκριμένες θρησκευτικές ομάδες με βάση τις πεποιθήσεις, τα τελετουργικά ή τις εξωτερικές εκφράσεις πίστης τους, όπως ρούχα ή σύμβολα.

Η λεκτική παρενόχληση και η ρητορική μίσους, που συχνά τροφοδοτούνται από στερεότυπα, είναι κοινά τόσο σε κοινωνικά όσο και σε πολιτικά περιβάλλοντα. Για παράδειγμα, η ισλαμοφοβία στις ΗΠΑ οδήγησε στην προσβολή των Μουσουλμάνων με αναπαραστάσεις μέσω ενημέρωσης, πολιτικής ρητορικής, ακόμη και δημόσιας πολιτικής, δημιουργώντας ένα

¹⁶Spinner-Halev J. (2022) The Challenging Relationship Between Multiculturalism and Religion: Discussion of Michael Karayanni's A Multicultural Entrapment, Jerusalem Review of Legal Studies. Διαθέσιμο στο: <https://academic.oup.com/jrls/article-abstract/26/1/104/6747541?redirectedFrom=fulltext&login=false> (Ανακτήθηκε στις 28/08/2024)

¹⁷ Διεθνής Αμνηστία: Ρατσισμός και Διάκριση με Βάση τη Θρησκεία (2010). Διαθέσιμο στο: <https://www.amnesty.gr/main-category/arheio/article/5579/ratsismos-kai-diakrisi-me-vasi-ti-thriskeia> (Ανακτήθηκε στις 23/08/2024)

περιβάλλον όπου οι μουσουλμάνοι υφίστανται συχνά λεκτική κακοποίηση και εγκλήματα μίσους¹⁸.

Παρά τις διεθνείς πρωτοβουλίες, οι θρησκευτικές διακρίσεις συνεχίζουν να αποτελούν πρόκληση. Έρευνες έχουν δείξει ότι οι μορφές θρησκευτικού ρατσισμού είναι συχνές, ιδιαίτερα σε σχολεία και πανεπιστήμια, όπου οι νέοι μετανάστες και οι θρησκευτικές μειονότητες είναι πιο ευάλωτοι σε επιθέσεις. Παρόλο που υπάρχει πρόνοια για την αντιμετώπιση αυτών των ρατσιστικών συμπεριφορών, οι φορείς επιβολής του νόμου αποδεικνύονται συχνά ανεπαρκείς, αδυνατώντας να βοηθήσουν και να προστατεύσουν με πλήρη επιτυχία τις θρησκευτικές μειονότητες¹⁹.

8. Ερωτήσεις προς τους συμμετέχοντες και τις συμμετέχουσες

1. Πώς μπορεί να διασφαλιστεί η ελεύθερη καλλιτεχνική έκφραση των ανθρώπων;
2. Πώς μπορούν τα κράτη μέρη να εγγυηθούν ότι οι πολίτες απολυταρχικών καθεστώτων απολαμβάνουν το δικαίωμα στη θρησκευτική ελευθερία και το δικαίωμα στην ενημέρωση;
3. Πώς τα κράτη μέρη θα μπορούσαν να αντιμετωπίσουν τον θρησκευτικό ρατσισμό στις πολυπολιτισμικές κοινωνίες και τη βία που αυτός προκαλεί;

9. Ενδεικτικές επιλογές για πρόσθετη μελέτη

- Η ιστοσελίδα του Περιφερειακού Κέντρου Πληροφόρησης του ΟΗΕ, η οποία παρουσιάζει τον ΟΗΕ, την ιστορία του, τους σκοπούς του και τη δομή του με μια σύντομη εισαγωγή απευθυνόμενη σε μαθητές.
<https://unric.org/el/%CF%84%CE%B1%CE%B7%CE%BD%CF%89%CE%BC%CE%B5%CE%BD%CE%B1-%CE%B5%CE%B8%CE%BD%CE%B7%CE%BC%CE%B9%CE%B1-%CE%B5%CE%B9%CF%83%CE%B1%CE%B3%CF%89%CE%B3%CE%B7-%CE%B3%CE%B9%CE%B1-%CE%BC%CE%B1%CE%B8%CE%B7%CF%84/>

¹⁸ Pew Research Center (2020): Harassment of religious groups continues to be reported in more than 90% of countries. Διαθέσιμο στο: <https://www.pewresearch.org/religion/2020/11/10/harassment-of-religious-groups-continues-to-be-reported-in-more-than-90-of-countries/> (Ανακτήθηκε στις 16/09/2024)

¹⁹ Springer Link (2022): Bullying Victimization Due to Racial, Ethnic, Citizenship and/or Religious Status: A Systematic Review. Διαθέσιμο στο: <https://link.springer.com/article/10.1007/s40894-022-00197-> (Ανακτήθηκε στις 28/08/2024)

- Οι εκθέσεις των κρατών μελών του Διεθνούς Συμφώνου για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα για την εφαρμογή των υποχρεώσεών τους από αυτό. (με έμφαση κάθε εμπειρογνώμονας στο κράτος το οποίο εκπροσωπεί στην Επιτροπή) που είναι διαθέσιμες στο: tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/TBSearch.aspx?Lang=en
- Πρωτότυπες Ετήσιες εκθέσεις του Ειδικού Εισηγητή για την ελευθερία της θρησκείας. Διαθέσιμο στο: <https://www.ohchr.org/en/special-procedures/sr-religion-or-belief/annual-reports>
- Το κανάλι του Γραφείου του Υπατού Αρμοστή του ΟΗΕ για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα στο Youtube, το οποίο περιέχει πλούσιο εκπαιδευτικό υλικό πάνω στα ανθρώπινα δικαιώματα: <https://www.youtube.com/user/UNOHCHR>

8. Βιβλιογραφία

- Νάσκου-Περράκη, Π. (2023). Δικαιώματα του Ανθρώπου: Παγκόσμια και Περιφερειακή Προστασία, σελ.112, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη.Γ έκδοση
- Πάπυρος Larousse Britannica : Ανεξιθρησκεία Τόμος 7
- Πάπυρος Larousse Britannica : Απολυταρχία Τόμος 8

9. Ηλεκτρονικές πηγές

- Οικουμενική Διακήρυξη για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα Διαθέσιμο στο:<https://unric.org/el/ανθρώπινα-δικαιώματα-2/>.(Ανακτήθηκε στις 15/08/2024).
- Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα. Διαθέσιμο στο: <https://education.amnesty.gr/wp-content/uploads/2020/11/%CE%94%CE%B9%CE%B5%CE%B8%CE%BD%CE%AD%CF%82-%CE%A3%CF%8D%CE%BC%CF%86%CF%89%CE%BD%CE%BF-%CE%B3%CE%B9%CE%B1-%CF%84%CE%B1-%CE%91%CF%84%CE%BF%CE%BC%CE%B9%CE%BA%CE%AC-%CE%BA%CE%B1%CE%B9-%CE%A0%CE%BF%CE%BB%CE%B9%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AC-%CE%94%CE%B9%CE%BA%CE%B1%CE%B9%CF%8E%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%B1.pdf>(Ανακτήθηκε στις 26/08/2024)

- Διεθνές Σύμφωνο για τα ατομικά και πολιτικά Δικαιώματα και προαιρετικά Πρωτόκολλα. Διαθέσιμο στο: <https://www.lawspot.gr/nomikes-plirofories/nomothesia/n-2462-1997/diethnes-symfono-gia-ta-atomika-kai-politika-dikaiomata> (Ανακτήθηκε στις 26/08/2024)
- Διεθνής Αμνηστία: Ρατσισμός και Διάκριση με Βάση τη Θρησκεία (2010). Διαθέσιμο στο: <https://www.amnesty.gr/main-category/arheio/article/5579/ratsismos-kai-diakrisi-me-vasi-ti-thriskeia> (Ανακτήθηκε στις 23/08/2024)
- Πανεπιστήμιο Πελλοπονήσου Σχολή Κοινωνικών επιστημών (2013) :Κοινωνικές Διακρίσεις ,Μετανάστευση, Ιδιότητα του Πολίτη (ΟυρανίαΣκούμπη). Διαθέσιμο στο: <https://amitos.library.uop.gr/xmlui/bitstream/handle/123456789/2079/ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ%20ΟΣΤΑ%20ΑΝΘΡΩΠΙΝΑ%20ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (Ανακτήθηκε στις 23/8/24)
- Συμβούλιο της Ευρώπης (2023): Νέα έκθεση για την ελευθερία της καλλιτεχνικής έκφρασης στην Ευρώπη. Διαθέσιμο στο: <http://creative-europe.culture.gr/symvoylio-tis-eyropis-nea-ekthesi-gia-tin-eleytheria-tis-kallitechnikis-ekfrasis-stin-eyropi/>(Ανακτήθηκε 27/8/2024).
- Εθνικό Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών- Τμήμα Νομικής (2008-9): Εφαρμογές Δημοσίου Δικαίου «Ελευθερία της Τέχνης». Διαθέσιμο στο: <http://www.greeklaws.com/pubs/uploads/tp2940.pdf>(Ανακτήθηκε στις 27/8/2024)
- Wikipedia: Ορισμός Απολυταρχίας. Διαθέσιμο στο: <https://el.m.wiktionary.org/wiki/%CE%B1%CF%80%CE%BF%CE%BB%CF%85%CF%84%CE%B1%CF%81%CF%87%CE%AF%CE%B1> (Ανακτήθηκε στις 13/08/2024).
- Spinner-Halev J. (2022)The Challenging Relationship Between Multiculturalism and Religion: Discussion of Michael Karayanni’s A Multicultural Entrapment, Jerusalem Review of Legal Studies. Διαθέσιμο στο: <https://academic.oup.com/jrls/article-abstract/26/1/104/6747541?redirectedFrom=fulltext&login=false> (Ανακτήθηκε στις 28/08/2024)
- Politics and Religion (2021) , Volume 14 , Issue 2 , June 2021 , pp. 209 – 240. Διαθέσιμο στο: <https://www.cambridge.org/core/journals/politics-and-religion/article/cooptation-and-repression-of-religion-in-authoritarian-regimes/F411CCF23635BE6F324B0CB8898B8B45>. (Ανακτήθηκε στις 23/8/2024)

-
- Byu Law: Advancing Religious Freedom in Different Political Regimes (2021). Διαθέσιμο στο: <https://talkabout.iclrs.org/2021/06/15/advancing-religious-freedom-in-different-political-regimes/> (Ανακτήθηκε στις 24/08/2024)
 - Koessel J. Karrie(2024) Oxford Academic: Religion and Authoritarianism Διαθέσιμο στο: <https://academic.oup.com/edited-volume/55828/chapter-abstract/444218456?redirectedFrom=full-text&login=false> (Ανακτήθηκε στις 28/08/2024)
 - Springer Link (2022): Bullying Victimization Due to Racial, Ethnic, Citizenship and/or Religious Status: A Systematic Review. Διαθέσιμο στο: <https://link.springer.com/article/10.1007/s40894-022-00197-> (Ανακτήθηκε στις 28/08/2024)
 - Pew Research Center (2020): Harassment of religious groups continues to be reported in more than 90% of countries. Διαθέσιμο στο: <https://www.pewresearch.org/religion/2020/11/10/harassment-of-religious-groups-continues-to-be-reported-in-more-than-90-of-countries/> (Ανακτήθηκε στις 16/09/2024)
 - General Recommendation No. 23 (1997): Indigenous Peoples. Διαθέσιμο στο: https://www.eods.eu/library/UN_International%20Convention%20on%20the%20Elimination%20of%20Racial%20Discrimination_General%20recommendation%2023_1997_EN.pdf(Ανακτήθηκε στις 25/08/2024)
 - UN Human Rights Committee (1993). CCPR General Comment No. 22: Article 18 (Freedom of Thought, Conscience or Religion). Διαθέσιμο στο: <https://www.refworld.org/legal/general/hrc/1993/en/13375> (Ανακτήθηκε στις 15/09/2024)
 - UN Human Rights Committee (1994) CCPR General Comment No. 23: Article 27 (Rights of Minorities). Διαθέσιμο στο: <https://www.refworld.org/legal/general/hrc/1994/en/26900> (Ανακτήθηκε στις 15/09/2024)
-